

En god historie

Bernard Sabbath

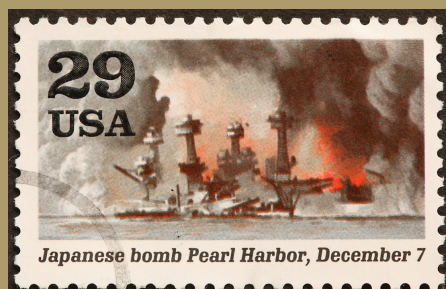
Da solen stod op, d. 27. september 1944, vidste strandfogeden Jens Martin Jensen ikke, at han denne dag skulle gøre et uhyggeligt fund på stranden ved Stenbjerg. Under sin daglige inspektion af stranden fandt han liget af en landdreven ung mand. Udover et par støvler var liget nøgen. To skudsår, et i brystet og det andet igennem højre lår, vidnede om, at det næppe var en uheldig fisker, der var drevet i land på den nordvestlige jyske strand. En nærmere undersøgelse af liget afslørede en halskæde med et *dogtag* - et identifikationsskilt - med teksten; Bernard Sabbath, nr. 16 129 636. Hvem var denne Sabbath og hvad skulle der gøres med liget? Det handler denne historie om, men lad os starte med begyndelsen.

Bernard Sabbath beskrives som en ganske nydelig fyr. Se selv på fotografiet.

2. Verdenskrig (1939-1945) kostede millioner af soldater livet. Så store tal og tab kan være svære at fatte, for tænk på, at hver enkelt soldat var nogens søn, nogens bror eller ligefrem nogens far. Liget som Jens Martin Jensen fandt på stranden var et af disse tabte liv, men hvem var nr. 16 129 636?

I 1917 blev Bernard Sabbath født i Chicago, USA. Vi ved ikke ret meget om hans opvækst, men moren hed Lillie, og der i hvert fald også en søster til Bernard. Hans far døde i 1936.

Det japanske angreb på Pearl Harbor i Stillehavet gengivet på et amerikansk frimærke.

Da Tyskland d. 1. september 1939 angreb Polen, startede 2. Verdenskrig. Der gik dog mere end to år, før USA blev involveret i krigen. Det skete, da japanerne bombede den amerikanske flådestation, Pearl Harbor, i 1941, men det er en helt anden historie. I løbet af 1942 tilslutter den dengang 25-årige Bernard Sabbart sig "U.S. Army Air Forces" - det amerikanske luftvåben. Han var dog ikke pilot, men fik træning som *Aerial Gunner*. En sådan *gunner* betjente de store maskingeværer, som de største bombefly var udstyret med. Disse skulle beskytte flyet mod fjendens langt mindre og hurtigere kampfly. Efter endt uddannelse blev Sabbath sendt til England sammen med 4th Bomb Squadron of the 34th Bomb Group. I løbet af 2. verdenskrig oprettede USA adskillige flybaser i England. En af disse var Mendlesham, på den engelske østkyst. Herfra fløj amerikanske bombefly togter imod Tyskland. Den første mission, Bernard Sabbart deltog i, fandt sted d. 23. maj 1944. I alt blev det til 22 missioner - den sidste startede 24. august 1944...

Consolidated B-24 Liberator hed det bombefly, hvor Bernard Sabbath, som Aerial Gunner, betjente et af maskingeværerne. Flyet havde typisk en besætning på 10 mand.

Området omkring Stenbjerg landingsplads, hvor liget af Bernard Sabbath drev i land den 27. september 1944.

Fotograf: Bjarne Henrik Nielsen.

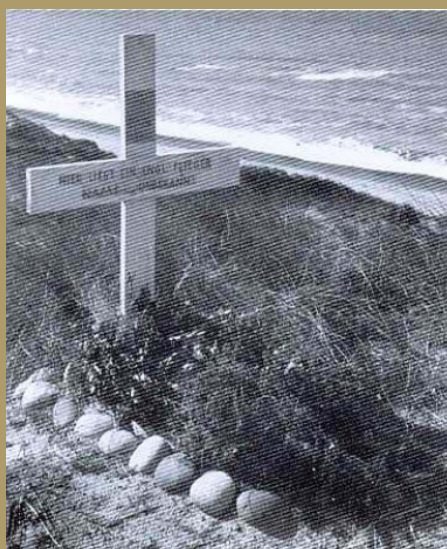
Da pilot Joe Garrett fik ordre til at deltage i et bombetogt mod en række militære mål i den nordtyske by Kiel, var det en ordre, som han havde fået mange gange før. Hans besætning på det enorme Liberator-bombefly havde efterhånden en del missioner bag sig. Dog var der til denne mission sket en mindre udskiftning. En af de faste besætningsmedlemmer var sygemeldt og en anden udlånt til et andet fly. Trods udskiftningerne var pilot Garrett klar til afgang med fuld besætning, herunder også Bernard Sabbath, som satte sig til rette ved sit maskingevær - klar til at forsvare flyet imod tyskernes jagerfly. Turen over Nordsøen gik problemfrit, men over land blev flyet ramt af tysk antiluftslyts! Det lykkedes Garrett at få maskinen ud over vand igen, inden flere af flyets instrumenter satte ud, og flyet gik i spin!

Pilot Garrett beordrede de ni besætningsmedlemmer til at forlade flyet. Udover faldskæm medbragte alle overlevelsesudstyr, herunder en mindre gummi båd, der, ligesom faldskærmen, kunne udløses, hvis dette blev nødvendigt. Vi ved fra andre af de amerikanske fly, der deltog i bombemissionen, at de ni besætningsmedlemmer alle overlevede springet fra flyet og samlede sig i havet. Hvad der herefter skete er usikkert. Måske har en tysk ubåd beskudt den lille gruppe på det store hav. Faktum er i hvert fald, at Bernard Sabbath's lig, en måned senere drev i land i Stenbjerg. Derimod er hans otte kammerater fra flyet, ligesom tusindvis af andre soldater, aldrig blevet fundet.

Imens flyets besætning samlede sig i deres små, både kæmpede pilot Garrett med den tonstunge bombeflyver. På mirakuløs vis formåede han at få flyet tilbage til England. Her sprang han ud med faldskæm over landsbyen Holt, knap 90 km. nord for flypladsen i Mendlesham. Selve flyet fortsatte og ramte en bondegård, hvor der, heldigvis, kun skete materiale skader.

Tilbage til standen i Stenbjerg. Her stod strandfoged Jens Peter Jensen med et lig. Normalt ville man kontakte det lokale politi, men 12 dage forinden havde den tyske besættelsesmagt arresteret det danske politi. Derfor skulle fundet af liget rapporteres til den lokale tyske besættelsesmagt. Herefter blev liget begravet, uden kiste, i den yderste klitrække tæt på det sted, han var drevet i land. På graven blev sat et hvidt trækors med inskriptionen:

A.M. 27-9-1944
HIER LIEGHT EIN ENGL. FLIEGER
NAME UNBEKANNT

Bernard Sabbath grav i klitterne på Stenbjerg Strand.

I første omgang havde den tyske besættelsesmagt ikke gjort sig særlig umage. Man har troet det var en engelsk soldat, ligesom man ikke har skrevet navnet, men derimod blot "ukendt". Her kunne den tragiske historie slutte, men. Lokalbefolkningen syntes på ingen måde, at klitterne var et passende sted for et gravsted. Efter svære forhandlinger lykkedes det at få tilladelse til at grave liget op og begrave det på Stenbjerg Kirkegård. Dog under betingelse af, at der på ingen måde måtte gøres noget ud af den "nye" begravelse. Den tyske besættelsesmagt ønskede på ingen måde, at en engelsk soldat skulle hædres. Dog blev der til det hvide trækors tilføjet både navn og nummer, 16 129 636, men den, fejlagtige, engelske nationalitet forblev på korset. Den 2. januar 1945 kunne Bernard Sabbath endnu engang blive begravet - men det skulle ikke være sidste gang...

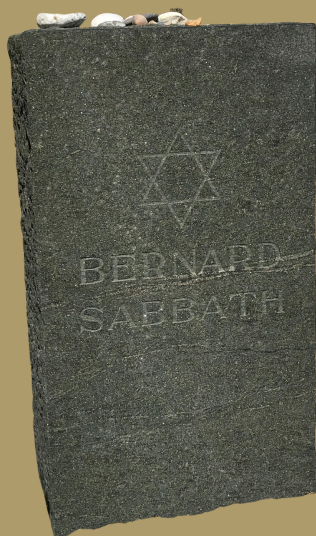
Bernard Sabbath andet gravsted var på kirkegården ved Stenbjerg Kirke.

Den 4. maj 1945 overgav de tyske tropper sig i Danmark og få dage efter kapitulerede Tyskland sig betingelsesløs. 2. Verdenskrig er slut - i Europa. I Stillehavet fortsætter kampene frem til august, hvor amerikanerne bringer to atombomber til sprængning over de to japanske byer Hiroshima og Nagasaki, hvilket medfører, at den japanske kejser overgiver sig til amerikanerne.

Tilfældigheder kan være skyld i meget. Imens de to japanske byer blev pulveriseret, gik livet sin stille gang i Stenbjerg. Købmand Hansens datter, Tove Cox, var endelig hjemme på besøg hos forældrene igen. Hun var blevet gift med en englænder og boede under hele krigen i en forstand til London. Under sit besøg hos forældrene må Bernard Sabbats skæbne være blevet omtalt, for da hun er tilbage i England igen, skriver hun d. 3. september 1945 et brev til det engeske Air Ministry i London. I brevet forklarede hun, hvordan en engelsk flyversoldat, var endt sine dage i Stenbjerg. Tre uger efter får hun svar tilbage: "Air Ministry har ingen indberetning om en savnet militærperson med identifikationen 16 129 636 Bernard Sabbath".

Royal Air Force (RAF) emblem. Det engelske luftvåben stod også for de våbenedkastninger, som forsynede den danske modstandsbevægelse med våben og sprængstof.

Bernard Sabbaths gravsten kan stadig ses på Stenbjerg Kirkegård, selvom gravstedet for længst er sløjfet. Efter jødisk gravskik placeres der stadig små sten på toppen af gravstenen.

I brevet foreslog ministeriet, at hun kontaktede Royal Air Force (RAF). Dette gjorde Tove Cox få dage senere. Den 4. oktober 1945 vender RAF tilbage. Svaret er identisk. Ingen englændere med det navn og nummer er savnet, men hvem var det så man havde begravet to gange i Stenbjerg?

Tove Cox gav ikke op. Endnu engang skrev hun til RAF. Det fremgår af de forskellige dokumenter, at RAF henvendte sig til den amerikanske ambassade i London, og d. 28. januar 1946 var der gevinst! I et brev fra den amerikanske ambassade bekræftes det, at Bernard Sabbath har været savnet siden det skæbnesvangre bombetogt i august 1944. Langt om længe faldt brikkerne på plads. Bernard Sabbath var ikke englænder, men amerikaner.

Ud fra sagens dokumenter, kan vi se, at Tove Cox fik morens adresse i USA. Brevet hun sendte til Lillie Sabbath, Berhard Sabbaths mor, er med tiden gået tabt, men i sommeren 1946 modtog Tove Cox brev fra Lillie Sabbath, (se næste side). Hen over sommeren og frem til november 1946 skrev de to kvinder sammen. I disse breve kan der læses, at Lillie fik svar på mange af de spørgsmål, hun stillede, ligesom hun fremsendte forskellige gaver, bl.a. nylonstrømer. I det sidst kendte brev spørger Lille Sabbath, om der er anbragt en Davidsstjerne på graven?

Davidsstjernen er symbol for jødedom. Bernard Sabbath var jøde. Igen viste Tove Cox sig som en yderst handlekraftig kvinde! Hun skrev straks til den jødiske overrabbiner i København, der skænkede den jødiske gravsten, som man den dag i dag stadig kan se på Stenbjerg Kirkegård - men der ligger Bernard Sabbath til gengæld ikke længere...

I 1948 besøgte en amerikansk militærenhed Danmark. Den havde til opgave at finde faldne amerikanske statsborgere. Derfor blev Bernard Sabbath d. 4. maj 1948 opgravet endnu engang. I første omgang flyttes han til Ardenes American Cemetery i Belgien. På denne kirkegård ligger 5.162 amerikanske soldater begravet - de fleste af disse, ligesom Sabbath, tilknyttet luftvåbnet. Der er ingen officielle dokumenter, der viser, at Bernard Sabbath også nåede at blive begravet her. Til gengæld begrades han en sidste gang på den jødiske kirkegård i Chicago, hvor han den dag i dag stadig ligger - og mon ikke han denne gang får lov til at blive liggende?

Kære fru Cox

14. august 1946

Jeg skrev til dig i april som svar på dit tidligere fremsendte brev, hvori du fortæller om min søn Bernard Sabbaths skæbne, og da jeg ikke har modtaget noget svar på mit brev, er jeg nået til den konklusion, at mit første brev til dig er tabt under forsendelsen. Imidlertid vil jeg gerne benytte lejligheden til at takke dig for alle de besværligheder, du har haft med at informere mig om min søns grav. Gennem dit brev fik jeg den første sikre viden, om min søn var levende eller død.

Det Amerikanske War Department havde kun informeret mig om, at han var savnet.

De havde på ingen måder noget bevis for, at han var død. Bernard var min eneste søn, hans far døde for ti år siden, så hele mit liv var tæt knyttet til min søn. Jeg har altid håbet og bedt til, at Bernard et eller andet sted var i live, og at han ville komme hjem til mig, men sådan skulle det ikke gå. Dine breve var som at få breve fra en engel. De gav mig en vis befrielse, selv om nyheden ikke var god. De får mig til at føle mig bedre, nu hvor jeg ved alt i stedet for at leve idet uvisse.

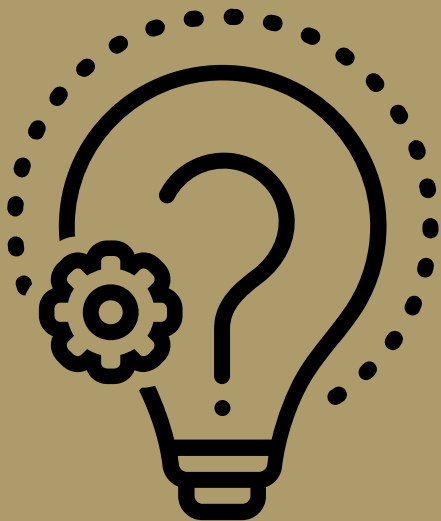
Hvis ikke det er til for meget besvær, vil jeg gerne, om du kunne forsyne mig med yderligere nogle oplysninger, bl.a. om hvem der fandt min søn og hvor? Hvem begravede ham? Hvorledes døde han? Hvilke identifikationer blev der fundet på ham? (Han bar en identifikation om håndleddet samt en fingerring). Ligeledes andre detaljer, som du kunne forestille dig, at jeg måtte ønske at få kendskab til.

Jeg vil sætte storpris på, hvis du kan sende mig så meget information som muligt.

Du nævnte i dit brev, at du vil fotografere Bernards grav, hvis jeg ønsker det. Det vil jeg være meget glad for. Hvis du mangler film, så lad mig vide størrelse og nummer, så sender jeg filmen over til dig. I taknemlighed for din omsorg for min søns grav og for alle oplysninger om ham vil jeg, gerne sende dig en gave. Jeg har imidlertid erfaret, at det ikke er tilladt at sende penge, men venligst lad mig vide, om der er noget, du ønsker. Lad mig endelig vide, hvis din familie mangler mad, tøj eller begge dele? Jeg kan ikke takke dig nok for alt, hvad du har gjort.

Vær venlig snart at skrive til mig.

I taknemlighed
Lillie Sabbath

Hvordan hænger det hele sammen?

Hvordan kan det være, at når nogle japanere bomber en flådestation på Hawaii, så ender amerikanske flyversoldater i Europa?

Lav et produkt, fx. en tegning, der forklarer denne sammenhæng mellem angrebet på Pearl Harbor, og hvordan en mand fra Chicago kan ende sine dage på en strand på nordvestjysk kyst.

Skriv et brev til Lillie Sabbath?

Du er pilot Joe Garrett. Du er tilbage i England, mens din besætning sprang ud af bombeflyet under gårsdagens bombetogt. Deres skæbne er endnu uvis, men du vil skrive et brev til Bernard Sabbaths mor.

25. august 1944

Kære miss Sabbath

Ryd det gamle lort eller bevar til evig tid?

Som du læste i teksten var Bernard Sabbath på vej til militærkirkegården Ardennes American i Belgien. Her ligger mere end 5.000 amerikanske soldater på et enormt område. Lignende kirkegårde findes mange steder rundt i verden, fx. i Filippinernes hovedstad Manila, i Frankrig og England. Fælles for disse er, at de rummer soldater, der er døde i krige for mange år siden. Men. Er tiden løbet fra disse enorme kirkegårde og mindesmærker? Kunne disse steder ikke bruges anderledes - fx. kunne der opsættes store solenergi-anlæg.

Lav en for- og imod-liste med argumenter for/imod at sløjfe disse store kirkegårde - og hvad synes du egentlig selv?

Scan koden og se bl.a. en kort film om den enorme Ardennes American Cemetery i Belgien.

Lærerark til "Bernard Sabbath"

2. verdenskrig er med afstand den blodigste konflikt i menneskehedens historie. Hvor mange der mistede livet er baseret på skøn, der langt overstiger 50 mio. mennesker. Både soldater og civile blev dræbt i denne grufulde krig, hvor tallene kan virke både ufattelige og uforståelige. Man kan have en tendens til at fokusere på disse enorme tal, men måske glemme det faktum, at bag hvert enkel dræbt soldat gemmer der sig en søn, en bror, en far og under alle omstændigheder en tragedie for de efterladte. Historien om Bernard Sabbath er fortællingen om en af de dræbte i denne modbydelige verdenskrig. De tre tilhørende opgaver handler bl.a. om historiske scenarier og en diskussion om, hvorvidt tiden er løbet fra de enorme kirkegårde og mindesmærker, som stadig står rundt om i verden.

Der kan arbejdes med fortællingen på flere måder. I teksten beskrives forskellige historiske begivenheder, fx besættelsesmagts arrestation af det danske politi og amerikanernes brug af atombomber mod de to japanske byer, Hiroshima og Nagasaki. Normalt arbejdes der med verdenskrigen med en udpræget europæisk vinkel. Dette er forståeligt, men måske bør man bruge lidt mere tid på krigen i Stillehavet? Jeg kan varmt anbefale undervisningsforløbet fra Historielab - [Var atombomberne over Japan en krigsforbrydelse?](#)

Ellers kan der arbejdes med personerne omkring Bernard Sabbath. Her spiller købmandens datter, Tove Cox, en stor rolle, da det er hende, der kontakter de engelske myndigheder og til sidst får opklaret, at liget, der drev i land på Stenbjerg Strand, var amerikaner og ikke, som tyskerne troede, englænder. Brevet som Lillie Sabbath skriver til netop Tove, kan også bruges til at italesætte den personlige sorg, som de enorme tabstal og statistikken ikke fortæller. Ved at personificere et af disse af krigens ofre kan eleverne måske bedre få et indblik i krigens forfærdelige konsekvenser.

Og så lige en tilståelse: Jeg skal være den første til at indrømme, at jeg ikke har den store forstand på fly. Skulle der være fejl omkring flytype og om, hvorvidt det hedder maskingevær eller kanon skal dette beklages. Man kan, hvis det har interesse, læse mere om flyet og de forskellige besætningsmedlemmers roller på siden [her](#).

Efter teksten om Bernard Sabbath findes der tre opgaver. Den første af disse har den historiske problemstilling, at eleverne skal forsøge at forklare en sammenhæng. Denne sammenhæng kan eleverne ikke udelukkende få ved at læse fortællingen. Opgaven kan derfor med fordel gemmes som en evaluering af et længerevarende forløb om 2. verdenskrig. I den anden opgave skal eleverne forestille sig at være piloten Joe Garrett. Dagen efter missionen over Kiel er opgaven at skrive et brev til Bernard Sabbaths mor, men hvad skal man dog skrive? Den sidste opgave handler om historisk bevidsthed. Det er mere end 75 år siden, at 2. verdenskrig sluttede. Alligevel passes og plejes monumenter og kirkegårde stadig til den store guldmedalje. Kunne sådanne steder ikke bruges bedre og mere tidssvarende, eller er der historiske begivenheder, som aldrig må glemmes?

Kilder:

Bernard Sabbath - en amerikansk soldats skæbne
Sydthy Årbog 2007, siderne 27-36.

To gether we served

Billedeoversigt

Billederne til "Bernard Sabbath" kommer fra:

Bernard Sabbaths gravsten på Stenbjerg Kirkegård
Eget foto.

Bombeflyet Consolidated B-24 Liberator
[Commons Wikimedia.](#)

Fotos fra Stenbjerg Landningsplads
Bjarne Henrik Nielsen.

Bernard Sabbaths grav i klitterne ved Stenbjerg
Ukendt fotograf/Lokalhistorisk Arkiv i Thisted.

Stenbjerg Kirke
[Commons Wikipedia.](#)

Royal Air Force emblem
[Commons Wikipedia](#)

Ardenne's American Cemetery
[Commons Wikimedia](#)

Øvrig grafik og billeder er benyttet med tilladelse fra canva.com